

Бібліографічний опис:

[Від редакції] (2022) Науково-публікаційна діяльність інститутів Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України за 2021 рік. *Народна творчість та етнологія*, 3 (395), 111–118.

[Editorial] (2022) Scientific and Journalistic Activities of the NAS of Ukraine Institutes of the Department of Literature, Language and Art Studies in 2021. *Folk Art and Ethnology*, 3 (395), 111–118.

НАУКОВО-ПУБЛІКАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТІВ ВІДДІЛЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ, МОВИ ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА НАН УКРАЇНИ ЗА 2021 РІК

У першій декаді 2022 року відбулося засідання дискусійної платформи, на якому йшлося про науково-публікаційну діяльність і здобутки української гуманітаристики у 2021 році. Цей захід у форматі публічного звіту науковців-гуманітаріїв, що мав на меті представити широкому загалу результати науково-дослідницької діяльності академічних інститутів Відділення літератури, мови та мистецтвознавства (ВЛММ) НАН України, відбувався напередодні сесії Загальних зборів НАН України. Зокрема, ключові проблеми, винесені на обговорення, репрезентували деталізовані й актуалізовані в контексті воєнного сьогодення окремі ракурси наукової доповіді академіка-секретаря Відділення, директорки Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського, академіка **Ганни Скрипник** «Про підсумки наукової діяльності установ Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України у 2021 р. та перспективи подальшої роботи в умовах воєнного стану».

Участь у публічному обговоренні наукової народознавчої та мистецтвознавчої діяльності установ Відділення у 2021 році та перспектив подальшої роботи в умовах воєнного часу взяли як провідні українські й закордонні науковці, так і діячі культури, зокрема докторка педагогічних наук **Катерина Кожухар** і доктор історичних наук **Віктор Кожухар** (Молдова); голова Спілки кінокритиків, головний редактор журналу «Кіно-коло» **Володимир Войтенко** (Київ); проректор з наукової роботи Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки, доктор мистецтвознавства, професор **Валерій Громченко** (Дніпро); професорка Варшавського університету, докторка філологічних наук **Валентина Соболев** (Польща); професорка Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, докторка філологічних наук **Олена Івановська**. До публічного обговорення дистанційно долучилися також доктор історичних наук **В'ячеслав Кушнір** (Одеса), докторка філологічних наук **Наталія Ярмоленко** (Черкаси), доктор історичних наук **Михайло Глушко** (Львів), доктор історичних наук **Антоній Мойсей** (Чернівці), докторка філологічних наук **Ірина Павленко** (Запоріжжя), доктор історичних наук **Володимир Скляр** (Харків), доктор історичних наук **Володимир Сергійчук** (Київ), доктор історичних наук **Петро Чернега** (Київ), доктор історичних наук **Володимир Великий** (Івано-Франківськ), академік Національної академії мистецтв (НАМ) України **Галина Стельмащук** (Львів).

Професорка Варшавського університету **Валентина Соболев** у своєму виступі відзначила високу державницьку місію діяльності установ Відділення, які є провідними й базовими науковими осередками країни з:

а) розроблення теорії та вивчення історії функціонування української мови і мов народів світу; розроблення й формування нормативної бази функціонування української мови як державної; регулювання мовленнєвих практик і укладання словникового фонду; студіювання лінгвістичної проблематики;

б) вивчення історії та теорії культури, української та зарубіжної літератури; висвітлення потужного художньо-естетичного потенціалу культурно-мистецької спадщини українського народу; укладання словників, енциклопедій і створення історій професійних мистецтв.

На високій результативності науково-дослідницької роботи установ Відділення наголосив у своєму виступі професор **Віктор Кожухар**. На його думку, про це переконливо свідчать показники їхньої науково-публікаційної діяльності за звітний 2021 рік: учені Відділення (загальна чисельність співробітників якого становить усього 2,16 % від загальної кількості працівників НАН України) опублікували й підготували понад 150 книжкових видань – колективних та індивідуальних монографій, наукових збірників, довідників, енциклопедій, словників, джерелознавчих праць, бібліографій. Серед видань загальнонаціональної ваги, опублікованих інституціями Відділення у 2021 році головно за позабюджетні кошти, – друга книга 7-го тому академічної «*Історії української літератури*», 2-й і 3-й томи фундаментального колективного дослідження «*Церковне мистецтво України*», 3-й том «*Регіонально-жанрової антології українського музичного фольклору*», 3-й том «*Історії українського кіно*», 12-й том академічного тлумачного «*Словника української мови*» у 20-ти томах, колективна монографія «*Українське мистецтво на переломах епох. Образ. Трансформації. Стельмащук*» тощо.

Вислідом наукових пошуків колективів інститутів є створення багатотомних історій (української музики, кіно, театру, образотворчого і декоративного мистецтва, етнографії) та профільних енциклопедій, словників, колективних та індивідуальних монографій, які є своєрідним концентрованим публікаційним корпусом потужного фактологічного й довідкового матеріалу з вітчизняної культури, джерелом продукування та поширення нового знання з національної культури.

Лише впродовж звітнього 2021 року в ІМФЕ опублікували й підготували понад 50 книжкових видань, в Інституті народознавства НАН України – близько 25 книг. До поважних здобутків колективів належать праці «*Церковне мистецтво України*» (у 3-х томах), 2-й і 3-й том якої вийшли друком торік, «*Етнографічний образ сучасної України. Корпус експедиційних фольклорно-етнографічних матеріалів. Т. 1. Усна історія*», «*Регіонально-жанрова антологія українського музичного фольклору*» (2021 року видано 3-й її том), «*Матеріали до енциклопедії української театральної культури*». Найближчим часом мають вийти друком «*Українська музична енциклопедія*», енциклопедія «*Олександр Довженко: між тоталітаризмом і національною ідеєю*». Численні монографії, виконані в інститутах народознавчого й мистецтвознавчого профілю, присвячені видатним діячам мистецтва і проблемам вивчення етнокультурної спадщини, стилів і напрямів сучасної художньої культури. Зокрема, «*Музичне товариство імені Леонтовича*» (авторка – *Валентина Кузик*), «*Між Україною й Америкою: графіка і малярство Василя Лопати*» (член-кореспондент НАН України *Дмитро Степовик*), «*Історична антропологія України*» (*Сергій Сегеда*), «*Ідеї, смисли, інтерпретація образотворчого мистецтва: українська теоретична думка ХХ ст.*» (*Роман Яців*), «*Глобальне – національне – локальне*» (*Роман Кісь*), «*Бойківські народні пісні*» (записи та впорядкування члена-кореспондента НАН України *Василя Сокола*), «*Стиль модерн в Україні*» (академік НАМ України *Тетяна Кара-Васильєва*), «*Катерина Білокур. "Стихії світу" і космологічна самотність*» (член-кореспондент НАН України *Олександр Найден*), «*Культ і образ Онуфрія Великого в духовному просторі Русь-України: розвинуте Середньовіччя – кінець Нового часу*» (*Ростислав Забашта*), «*Давні українські ікони. Дослідження іконографічних та стильових перетворень в іконописі XV–XVIII століть*» (*Любов Бурковська*), «*Нова українська скульптура*» (*Галина Склярєнко*) та інші.

Науково-видавничу діяльність академічних установ позитивно оцінили представники університетської науки, зазначаючи, що праці вчених НАН України сприяють удосконаленню й поліпшенню якості освітнього та навчального процесу. Зосібна, декан факультету історії та філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, професор *В'ячеслав Кушнір* наголосив, що обговорювані результати гуманітарних досліджень інститутів за 2021 рік мають велику наукову цінність, важливі для використання в освітньому процесі та для української ідентичності в цей складний для України період.

Схвально оцінюючи наукові здобутки сучасної академічної гуманітаристики, завідувачка кафедри слов'янської філології Запорізького національного університету, професорка *Ірина Павленко* зазначила, що репрезентований в ілюстрованому форматі звіт про роботу інститутів Відділення у 2021 році свідчить про масштабність, актуальність та сучасний рівень дослідницької діяльності.

Завідувач кафедри етнології та краєзнавчого туризму Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, доктор історичних наук *Петро Чернега* підкреслив, що наукові видання народознавців і мистецтвознавців ВЛММ НАН України продукують і пропагують нові знання про національну культуру, які, безперечно, сприяють збереженню і зміцненню національної ідентичності українців, формуванню української політичної нації.

Учасники дискусійної платформи (академік НАН України *Степан Павлюк*, член-кореспондент НАМ України *Сергій Тримбач*, професорка *Олена Івановська*, професорка *Наталія Ярмоленко*) також висловили низку пропозицій щодо адаптації наукової діяльності українських учених до умов військового повсякдення. На цьому науковому форумі були розроблені рекомендації, спрямовані на актуалізацію студіювання соціокультурних трансформацій і нових ідентифікаційних практик, інспірованих умовами воєнного часу.

* * *

Зримі й вагомі з погляду державної значущості наукові здобутки характеризують дослідницьку діяльність мовознавчих та літературознавчих установ Відділення. Ці гуманітарні науково-дослідницькі центри зосереджують потужний кадровий потенціал, котрий реалізує надважливі завдання функціонування української мови та культури, сприяє зростанню їхньої ролі в загальнонаціональних консолідаційних процесах. Саме на цьому наголошує директор Інституту української мови НАН України, доктор філологічних наук, професор **Павло Гриценко**, підкреслюючи, що «українська мова – осердя україноцентризму, хребет українськості, а відповідно надзвичайно важливий чинник формування, розвитку, зміцнення України».

Пріоритетність цієї опції наукових студій літературознавців і мовознавців ВЛММ НАН України засвідчує публікаційна результативність їхніх досліджень, виконаних лише в межах однієї з тем («**Культурно-мовні чинники гуманітарного розвитку України та їх роль у консолідації українського суспільства**»): 22 монографії, 3 збірники, репринтне видання і 2 видання художньої та наукової спадщини, 4 посібники і близько 250 наукових і науково-популярних статей у вітчизняній та зарубіжній періодиці.

Літературознавці Відділення продовжували працювати над багатотомними видавничими проектами, зокрема, над академічною «**Історією української літератури**» у 12-ти томах (2021 року вийшла друком друга книга сьомого тому цієї праці) та «**Франківською енциклопедією**»; опублікували 2 ґрунтовні довідкові видання: «**Шевченківська енциклопедія: Тарас Шевченко та його сучасники**» і «**Шевченківська енциклопедія: Теорія літератури. Мова**» (голова редколегії обох праць – директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, академік **Микола Жулинський**); а також індивідуальну монографію «**Шевченко, його читачі й нечитачі у ХІХ столітті**» (старша наукова співробітниця відділу шевченкознавства Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, кандидатка філологічних наук **Роксана Харчук**).

Питанням теорії літератури, текстології присвячені наукові збірники «**Сад віршознавчий**», «**Від силабіки до верлібру: шляхи розвитку українського віршування**»; збірка наукових праць «**Животворне світло слова**», збірник праць члена-кореспондента АН УРСР **Миколи Сиваченка** (1920–1988) «**Текстологічні сюжети української літературної класики**», а також 16-й том періодичного видання «**Спадщина**».

Книга академіка **Миколи Жулинського** «**Я хочу собою возвеличити українське... Володимир Винниченко: повернення в Україну**» є авторською реконструкцією життєвого й творчого шляху знаного українського письменника. З-поміж видань класиків української літератури вирізняється «**Антологія української новелістики (кінця ХІХ – початку ХХ ст.)**», опублікована арабською мовою.

Вийшли друком також монографія завідувача відділу франкознавства Інституту Івана Франка НАН України, кандидата філологічних наук **Миколи Легкого** «**Проза Івана Франка: поетика, естетика, рецепція в критиці**» (видана в Інституті Івана Франка) та монографія професора кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства філологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, члена-кореспондента НАН України **Миколи Ільницького** «**Формули осягання Яцкова**».

Науковці Міжнародної школи україністики НАН України вивчали польсько-українські літературні зв'язки і видали працю директора Школи, академіка **Ростислава Радишевського** «**Рецепція творчості Лесі Українки в Польщі**» та його ж монографію «**Олександр Астаф'єв: Життя і творчість**».

Форматна дослідницька програма із царини лінгвістичних студій (з історії та особливостей сучасного функціонування української мови, з граматики, термінології, лексичної та фразеологічної систем, діалектології та соціолінгвістики) виконується в Інституті української мови НАН України, що відображено в книжковій публікаційній продукції установи. Зокрема, питанням історичної граматики присвячено такі монографії: *«Нариси з історії українського словотворення (іменники pluralia tantum)»* (провідного наукового співробітника відділу історії української мови та ономастики Інституту, доктора філологічних наук, професора **Петра Білоусенка** й інших), *«Динаміка лексико-словотвірних типів складних прикметників в українській мові»* старшої наукової співробітниці відділу історії української мови та ономастики Інституту, кандидатки філологічних наук **Руслани Коци**; посібник *«Історичний словотвір української мови. Іменник. Прислівник»* **Петра Білоусенка**.

Походження деяких давніх і сучасних слов'янських антропонімів розглянуто в книзі старшої наукової співробітниці відділу історії української мови та ономастики Інституту, кандидатки філологічних наук **Ірини Єфименко** *«Дослідження з антропонімії»*; проблеми української граматики дослідила провідна наукова співробітниця відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики Інституту, докторка філологічних наук, професорка **Світлана Соколова** в монографії *«Актуальні категорії українського дієслова»*; питання граматичної термінології розв'язано в монографії вченого секретаря Інституту, кандидатки філологічних наук **Оксани Васецької** *«Полілексія синтаксичних термінів української мови»*. Сучасний стан і тенденції розвитку словникового складу сучасної української літературної мови проаналізовано в монографії *«Динаміка лексичної та фразеологічної систем української мови в лексикографічному представленні»*; вплив соціальних чинників на усне українське спонтанне мовлення молоді розкрито в монографії молодшої наукової співробітниці відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики Інституту, кандидатки філологічних наук **Іванни Цар** *«Українське повсякденне мовлення в міському молодіжному середовищі»*.

Історико-філологічний аналіз драм Лесі Українки здійснено в праці провідної наукової співробітниці цього ж відділу, докторки філологічних наук, професорки **Лариси Масенко** *«У Вавилонському полоні: теми національної та соціальної неволі у драматургії Лесі Українки»*.

Діалектологічні дослідження Інституту спрямовувалися на підготування матеріалів *«Загальнослов'янського лінгвістичного атласу»* в межах багаторічного міжнародного проекту; тривала також робота над черговим томом *«Матеріалів до Словника українських говірок Закарпатської області»* **Миколи Грицака** (1908–1979). За редакцією доктора філологічних наук, професора **Павла Гриценка** вийшли друком такі діалектологічні праці, як *«Ботанічна лексика центрально-подільських говірок: структурна організація та ареалогія»* доцентки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, кандидатки філологічних наук **Інни Гороф'янюк**, *«Матеріали до словника подільського говору»* (упорядниця – **Інна Гороф'янюк**) і *«Словник середньонадніпрянських говірок»* професорки Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, докторки філологічних наук **Ганни Мартинової** та доцентки цього ж університету, кандидатки філологічних наук **Тетяни Щербини**.

Торік побачили світ збірники наукових праць *«Культура слова»* (відповідальний редактор – завідувачка відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики Інституту української мови НАН України, академік **Світлана Ермоленко**), *«Термінологічний вісник»* (відповідальний редактор – старша наукова співробітниця відділу граматики та наукової термінології Інституту української мови НАН України, кандидатка філологічних

наук, доцентка **Ірина Казимирова**), «**Лексикографічний бюлетень**» (відповідальний редактор – завідувачка відділу лексикології, лексикографії та структурно-математичної лінгвістики Інституту, докторка філологічних наук, професорка **Євгенія Карпіловська**), «**Повідомлення Української ономастичної комісії**» (відповідальний редактор – провідний науковий співробітник відділу історії української мови та ономастики Інституту, доктор філологічних наук **Святослав Вербич**), «**Студії з ономастики та етимології. 2019–2020**» (відповідальний редактор – завідувач цього ж відділу, доктор філологічних наук **Віктор Шульгач**).

У звітному 2021 році Інститут української мови НАН України надавав експертні висновки Конституційному Суду України, Офісу Президента України, Міністерству юстиції України, Комітету з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування, Генеральній прокуратурі України, Київській міській державній адміністрації, Міністерству освіти та науки України.

Цей академічний Інститут є основною загальноновизнаною академічною установою України в обстоюванні державного статусу української мови, в обороні її освітньо-пізнавальних, соціальних та комунікативних функцій, у збереженні її ідентифікаційно-ресурсного потенціалу. На цьому наголошував Президент НАН України, академік **Анатолій Загородній** під час виступу на засіданні круглого столу, присвяченому Дню української писемності та мови, що відбулося в Інституті 8 листопада 2021 року.

Провідним багатопрофільним центром лінгвістичних досліджень в Україні є Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Саме в цій академічній установі розробляють теорію й методологію лінгвістики, вивчають структуру та функціонування слов'янських, германських, романських і балтійських мов; на рівні світових досягнень і практик укладають словники.

Протягом 2021 року співробітники цієї установи продовжували дослідження з питань мовної політики й мовного планування в Україні та світі, студіювали загальнотеоретичні і прикладні проблеми мовознавства; підготували й опублікували низку новаторських монографій:

«**Мовна політика: Україна і світ**» (автор – директор Інституту, член-кореспондент НАН України **Богдан Ажнюк**);

«**Андроцентризм у системі мовних координат і сучасний гендерний рух**» (завідувач відділу загального мовознавства, член-кореспондент НАН України **Олександр Тараненко**);

«**Репрезентація емоцій заздрості і співчуття в польській, російській та українській мовах: семантико-когнітивний і лінгвоаксіологічний виміри**» (старша наукова співробітниця відділу слов'янських мов, кандидатка філологічних наук **Лариса Ніколаєнко**);

«**Болгарські назви рослин: походження, семантика, символіка**» (молодша наукова співробітниця відділу мов України, кандидатка філологічних наук **Олександра Малаш**);

«**Чеська фразеологія і пареміологія. Бібліографія джерел XIX – 20-х років XXI ст.**» (провідна наукова співробітниця відділу слов'янських мов, докторка філологічних наук **Людмила Даниленко**).

У межах співпраці з офісом Уповноваженого із захисту державної мови Інститут розробив проект положення про мовну експертизу, передбачену Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», та подав її для подальшого розгляду й винесення для затвердження Кабінетом Міністрів України.

На базі Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України під час конференції до 150-річчя з дня народження академіка Агатангела Юхимовича Кримського відбувся круглий

стіл *«Кодифікація кримськотатарської мови: сучасний стан і перспективи»* (19 жовтня 2021 року), активну участь у якому взяли науковці Академії, працівники університетів, представники громадських організацій, зокрема, голова Меджлісу кримськотатарського народу **Рефат Чубаров**.

На запити органів державної влади Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України виконує лінгвістичні експертизи у справах, пов'язаних із вчиненням цілеспрямованих вербальних дій, які полягають у використанні механізмів прямого й прихованого впливу на свідомість для керування й маніпуляцій думками і вчинками людей у певному напрямку (ідеться про розпалювання міжнаціональної ворожнечі, насильницької зміни чи повалення конституційного ладу, посягання на територіальну цілісність і недоторканість України, виправдовування та визнання правомірною збройної агресії російської федерації проти України, глорифікація її учасників тощо), що, безперечно, слугує важливою опцією захисту суспільної стабільності та безпеки держави.

Нові ініціативи у сфері світової лексикографічної практики напрацювали співробітники Українського мовно-інформаційного фонду НАН України (створена і впроваджується Національна словникова база України, що об'єднує серію словників нового покоління – *«Словники України»*; *Український національний лінгвістичний корпус* (більш як 200 млн слововживань, понад 40 віртуальних лексикографічних лабораторій та інструментальних лінгвістичних систем)). У 2021 році науковці Фонду продовжили роботу над фундаментальним академічним тлумачним *«Словником української мови»* – вийшов, зокрема, 12-й том цієї лексикографічної праці.

Торік наукові пошуки співробітників Фонду спрямовувалися на опрацювання новаторської планової тематики: *«Цифрова гуманітаристика: лінгвістичний аспект»*, *«Когнітивні процеси та семантичні ефекти в лексикографічних системах»*, *«Теоретичні засади лінгвістичних онтологій і концептографічних систем та їх застосування в інтелектуальних корпусних технологіях»* (науковий керівник усіх цих тем – директор Фонду, академік **Володимир Широков**).

Учені Фонду долучилися до створення низки колективних монографій (*«Języki słowiańskie dziś: w kregu kategorii, struktur i procesów»* (видана в Лодзі, Польща); *«Innovative pathway for the development of modern philological sciences in Ukraine and EU countries»* і *«Формування культуромовної особистості фахівця в умовах неперервної освіти»*), а також до підготовки збірника матеріалів міжнародної конференції *«Philological sciences, intercultural communication and translation studies: an experience and challenges»*. Крім того, науковці Фонду підготували два навчальні посібники – *«Методологія наукових досліджень і актуальні питання сучасної лінгвістики»* (автор – головний науковий співробітник відділу інформатики Фонду, член-кореспондент НАН України **Анатолій Загнітко**) та *«Електронні словники Українського мовно-інформаційного фонду Національної академії наук України в освітньому процесі»* (одна зі співавторок – наукова співробітниця відділу лінгвістики Фонду, кандидатка філологічних наук **Маргарита Надутенко**).

Учені Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов НАН України, методичне керівництво яким здійснює ВЛММ НАН України, своїми дослідницькими проектами також примножили лінгвістично-словниковий доробок його мовознавчих установ. Зокрема, видали *«Англо-українсько-російський словник міжнародної комунікації: наука, техніка, освіта, журналістика»* заступниці директора з наукової роботи цього Центру, докторки філологічних наук, професорки **Ольги Ільченко**; в електронному вигляді опублікували колективні монографії *«Тенденції розвитку терміносистем сучасних європейських мов (кінець ХХ – початок ХХІ століття)»* (за редакцією директора Центру, кандидата філо-

логічних наук, доцента **Василя Жалая**), «**Дискурс: невпинний поступ**» (за редакцією **Ольги Ільченко**, доценток **Тетяни Миронюк та Ірини Малиновської**), а також посібники й підручники, присвячені лінгвістичним дослідженням і сучасній системі викладання іноземних мов для аспірантів-гуманітаріїв.

Учені Київського національного університету імені Тараса Шевченка, що є членами бюро ВЛММ НАН України (зосібна, завідувачка кафедри стилістики та мовної комунікації Навчально-наукового інституту філології цього Університету, членкиня-кореспондентка НАН України **Лариса Шевченко**), долучилися до створення підручників для студентів закладів вищої освіти «**Лінгвістична експертиза**» і «**Теорія медіалінгвістики**», а також до створення четвертої частини лексикографічної праці «**Нові слова та фразеологізми в українських мас-медіа**».

Цей побіжний огляд мовознавчих і літературознавчих наукових напрацювань та публікаційної продукції установ Відділення лише частково представляє їхній науковий доробок, розкриває зміст дослідницьких ініціатив. Проте цілком очевидно, що діяльність установ Відділення – цілісної й органічної українознавчої структури НАН України – є базовою у державотворчому процесі, вона моделює національний профіль та ідентичність країни й суспільства. Як наголосив Голова Верховної Ради України **Руслан Стефанчук** у привітанні до Дня української писемності і мови, діяльність мовознавців є «не менш важливою для української державності, аніж оборона наших кордонів».

З огляду на наукову значущість і фундаментальність головних дослідницьких проєктів, вони і в найближчій перспективі будуть предметом наукових обсервацій і студювання установ Відділення, проте з урахуванням радикальних змін соціокультурної сфери, інспірованих російським військовим вторгненням.